

БОЙОВА ПАМ'ЯТЬ УКРАЇНИ: АРХІВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗСУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕМОГИ

О. Кучер, ст. викладач

Національний аерокосмічний університет «Харківський
авіаційний інститут»

Галузевий державний архів Міністерства оборони України, за визначенням на офіційному сайті Міноборони, є установою, що забезпечує збереження, систематизацію та доступ до документів Національного архівного фонду у сфері оборони. Ця формула відображає ключову роль архівної справи у формуванні воєнної пам'яті України. Війна залишає по собі не лише фізичні сліди, а й величезний масив документів: рапорти, карти, польові щоденники, а також терабайти фото- та відеоматеріалів. У керівництві Збройних сил України давно усвідомили, що систематизація цих даних у реальному часі є стратегічно важливою. Вона створює доказову базу для міжнародних судів, матеріали для освіти та фундамент для історичної правди. Паралельно з бойовими операціями та логістикою ЗСУ розвивають «невидимий фронт» архівної справи: офіцери-діловоди опановують сканери в умовах бойових дій, а архівісти-резервісти звертаються до волонтерів із проханнями про захищені носії інформації.

Основу цієї системи становить Галузевий архів, який давно переріс функцію простого сховища. Його фахівці виїжджають до військових частин із портативними сканувальними станціями, навчають особовий склад створювати метадані для відеозаписів із дронів і забезпечують дублювання даних у хмарні сервери. Цей процес підкріплено оновленою нормативною базою. Зокрема, наказ Міноборони № 71 від 4 лютого 2025 року встановлює обов'язковість електронного документообігу в системі управління Міноборони та Генерального штабу. Це гарантує збереження цифрових копій документів навіть у разі фізичного знищення штабів, оскільки дані зберігаються в захищених дата-центрах.

Важливий крок зробило й Міністерство юстиції. Наказом № 748/5 від 14 березня 2025 року оновлено Перелік типових документів, збільшивши строк зберігання бойових журналів до

50 років, а для документів про гуманітарні коридори встановлено необмежений термін зберігання. Як зазначає видання KadrEX, ці зміни, що набули чинності 16 квітня 2025 року, гармонізували цивільне та військове діловодство, чітко визначивши, які документи підлягають обов'язковому збереженню.

До цієї роботи активно долучаються громадські ініціативи. Платформа «Архів війни», створена у березні 2022 року за підтримки Docudays UA та британської Infoscope, декларує мету: «Фіксуємо історію війни, яку має знати світ». На її серверах зберігаються мільйони фото- та відеосвідчень, доступних для прокурорів і журналістів. Частина матеріалів, знятих на фронті бійцями ЗСУ, одразу дублюється на цю платформу, а фахівці проєкту допомагають із юридично коректним оформленням таймстемпів і геоданих.

Попри досягнення, система стикається з низкою викликів. Ракетні атаки змушують створювати резервні копії архівів за кордоном. На передовій бракує фахівців, які поєднують знання бойового статуту та стандартів архівної справи. Для вирішення цієї проблеми Київський університет культури започаткував прискорені курси підготовки архівістів-резервістів. Щоб захистити чутливу інформацію, ЗСУ застосовують принцип «максимальної відкритості після завершення операцій»: тактичні дані залишаються засекреченими до моменту, коли їх розкриття стає безпечним, після чого вони публікуються з вилученням критичних деталей, таких як координати.

Наступний етап – запуск до кінця 2025 року відкритого порталу Міноборони, де будуть оприлюднені описи архівних фондів АТО/ООС, перші рапорти про застосування літаків F-16 та реєстри військовополонених. У разі реалізації цього проєкту Україна стане першою країною, яка веде військовий архів у режимі реального часу. Кожен оцифрований документ, створений в умовах бойових дій, стане частиною історичної пам'яті, а архівна справа утвердиться як «другий фронт» – фронт боротьби за правду, що не менш важливий, ніж просування на полі бою.